

KONEC ANTIKE IN ZAČETEK SREDNJEGA VEKA

Ocena Dušana Pirjevca o prvem zvezku »Zgodovine slovenskega slovstva« pomeni za metodo in probleme literarne zgodovine važen prispevek. V osnovnih tezah je Pirjevčevo stališče prepričljivo in ga bo kljub njegovi zahtevnosti treba pač upoštevati v bodočih podobnih delih, tako za literarno zgodovino kot tudi za zgodovinske študije drugih panog. Manj me je kritik prepričal v naštevanju drobnih pomanjkljivosti, ki včasih niti niso tako zelo hude in pereče. Ker zavzemam do Pirjevčeve kritike v metodičnih osnovah pozitivno stališče, naj mi bo dovoljen majhen popravek neke podrobnosti.

D. Pirjavec meni (Naša sodobnost 5, 1957, 165, opomba 5), da je »popolnoma nesprejemljivo« začeti »razpravljati o srednjem veku šele s preseljevanjem narodov«. Brez kulturnih elementov, ki se pojavljajo od drugega stoletja dalje, da ni mogoče razumeti kasnejšega razvoja. Skoraj vsi cerkveni očetje da so iz časa pred preseljevanjem, »zato pri Legiši ne najdemo ne Avgušтина, ne Hieronima pa tudi ne Boetija in ne Wulfila«.

Ugotavljanje kdaj se antika konča in srednji vek začne, ni novo in v znanosti o starejši zgodovini ter kulturni zgodovini v vseh njenih panogah je to eno od kardinalnih vprašanj. Periodizacija zgodovine naleti tudi v drugih dobah na podobne težave. Če se omejimo na naš slučaj, potem je letnica 476, ko propade zahodnorimsko cesarstvo pod udarcem Odoakerja, konvencionalna. Na zahodnem področju rimskega cesarstva pomeni ta letnica zares formalni konec enotnega vladanja v provincah. Toda ideja enotnosti imperija s tem ni bila uničena in poskusi, da bi jo uresničili, so bili v šestem stoletju še zelo izraziti. Tako je Justinian I. (527—565) tisti bizantinski vladar, ki z vojnimi pohodi in svojo celotno politiko skuša obnoviti *imperium populi Romani* tudi na zahodu. Šele z Justinianovo smrtjo zamre ta velika zasnova vzhodnorimskih vladarjev. Bizantinski cesar Heraklij (610—641) je prvi pravi Bizantincec na prestolu grške šole in grški krščanski, meniški kulturni vplivi premagajo latinsko kulturo v Bizancu, ki se je, dasi v veliki meri umetno, še držala za časa Justiniana; z njo pa je životaril še tudi antični idejni svet. Stari vek bi mogli torej formalno zaključiti tudi z letom 565. To misel zastopata na pr. *Ostrogorski* in *Stein*. Še dalje gre *Pirenne* s svojo mnogo diskutirano tezo, da se antika v Sredozemlju konča šele s pojavom islama v sedmem stoletju. Ravno Heraklijeva doba je tu odločilna. Zmaga Abu Bakra v Siriji in Babilonu, zlasti pa prodor kalifa Omarja (634—644) v Sirijo, Palestino in Egipt omogoči islamsko ekspanzijo v Severno Afriko in 711 v Španijo. Leto 641, ustanovitev Kaire, bi prišla torej tudi v poštev za formalni zaključek starega in začetek srednjega veka. S pojavom islama zaključuje po *Pirennovem* vzgledu antiko tudi nova francoska zgodovina v seriji »*Encyclopédie de la Pléiade*« pod vodstvom *Grousseta* in *Léonarda*.

Možno pa je iti seveda tudi v starejša stoletja. Tako je pri francoskih zgodovinarjih navada, da zaključijo antiko z letom 595, ko je Teodozij ob smrti razdelil cesarstvo v dve polovici, ki se od takrat dalje nista več združili. Tako postopa n. pr. »*Histoire générale*« pod vodstvom *Glotta*. Angleži so v svoji znameniti zgodovini »*Cambridge Ancient History*« zaključili stari vek z letom 524, ko je ustanovil cesar Konstantin novo prestolnico ob Bosporu. *Gibbon* začne svoj slavni opis razpada in padca rimske, t. j. bizantinske države, s smrtjo Karka Aurela, torej že z letom 180.

Toda vse to se letnice in zunanji dogodki, h katerim bi lahko prišteli še invazijo Gotov preko spodnje Donave leta 576, zavzetje Rima po Alarihu leta 410 in še mnogo drugega. Jasno je, da med razdobji ni ostrih prehodov in da je periodizacija zgodovine več ali manj nujno zlo za zgodovinarja. Toda razpravljanju o periodizaciji se zgodovinar ne more odreči. Kajti za cenzurami letnic se skrivajo globlji pojavi, od katerih eni kažejo dalje v bodočnost, drugi pa razvoj zavirajo in skušajo staro stanje podaljševati. Zgodovinsko se antika zaključi s propadom družbenega reda lastnikov sužnjev. Ta propad je istočasen s propadanjem rimske vlade in s preseljevanjem narodov. Na kulturnem področju je znak propada obubožanje humanistične grške in rimske poganske kulture in krepitev krščanstva. Razkroj družbe v mejah cesarstva daje večje možnosti za osvajanje in uničevanje cesarstva od zunaj. Zato je umestno, da antiko zaključimo prav z dobo preseljevanja, t. j. s časom od konca četrtega stoletja do prve polovice šestega stoletja. Vrh procesa prehajanja ene dobe v drugo predstavlja gotska vlada Teodorika v Italiji (495—526), torej nova tuja država in kultura na področju nekdanjega Rima. Druga stvar pa so kulturni in ostali vplivi in pojavi, ki so lahko mnogo bolj zgodnji in ki te velike spremembe napovedujejo. Tu pa je oseba cesarja Marka Aurela v drugem stoletju res že značilna. Toda niti antični zgodovinar niti medievalist ne bi srednjega veka hotela začeti v strogem smislu že v drugem stoletju.

In še en nebitven popravek! Vsi štirje učenjaki, ki jih Pirjevec navaja, kot da so živeli pred preseljevanjem narodov, žive dejansko ob njem in so deloma celo njegove žrtve: Avgustin (354—430) umre kot škof v Hiponu v Severni Afriki, medtem ko Vandali oblegajo mesto; Hieronim (351?—420) večkrat toži v svojih pismih o stanju, ki zaradi barbarskih napadov vlada v Iliriku; Boetij (480?—524) postane žrtev Teodorikove politike in tragično konča v njegovi ječi; Wulfila (511?—581) pa posreduje Gotom s svojim prevodom biblije antično civilizacijo na samem začetku njihovega pohoda za uničenje prav te civilizacije.

Jože Kastelic

ZAKAJ NI SLOVENSKA SOCIALNA DEMOKRACIJA ORGANIZIRALA DELAVSTVA NA KOROŠKEM?

Odgovor D. K. v št. 8/9 »Naše sodobnosti« na vprašanje, zakaj Jugoslovanska socialnodemokratska stranka (to je pravzaprav njeno pravo ime; uporabljal pa bom kakor D. K. dalje le ime »slovenska socialnodemokratska stranka — SSDS) ni organizirala slovenskega delavca na Koroškem, se mi ne vidi prepričljiv.

Brez ugovora bi vzel na znanje njegov protest, da sem se v svoji razpravi »Teorija o vindišarjih« pri trditvi, da si SSDS zaradi svoje prevelike ideološke odvisnosti od nemško-avstrijske SDS v nacionalnem vprašanju ni bila na jasnem in da zaradi tega ni resno poizkušala organizirati delavca in malega kmeta na Koroškem, skliceval tudi nanj. Prav. Ali pa se more reči, da je moja trditev tudi neutemeljena, če se pri tem ne smem sklicevati na D. K.? D. K. pravi, da dejstvo, da SSDS ni organizirala slovenskega delavca na Koroškem, pripisuje (v razpravi »Slovenske stranke v volivnoreformni